

Dr. Tibori Szabó Zoltán

egyetemi tanár

Tibori Szabó Zoltán (Gyulafehérvár, 1957. dec. 25.) – egyetemi tanulmányait a kolozsvári Műegyetem Gépészmérnöki Karán (1983), majd a BBTE-n pedagógiai szakon végezte (1984). Újságírást és történelmet az Egyesült Államokban (1995, 1996, 2002) tanult. Amerikai tanulmányi útjain riportokat készített, s különböző lapoknál vendégszerkesztőként dolgozott. Doktori tanulmányait a BBTE Bölcsészkarán végezte (2007).

Pályáját mérnökként kezdte: 1983-1985 között kohómérnök volt a nagyváradai Mechanikai Vállalatnál, majd a kolozsvári Nehézipari Kombinátban;

1985-1988 között tudományos kutató a kolozsvári Hűtő- és Élelmiszeripari Berendezések Kutató és Tervező Intézetében. 1988-ban került a sajtóba: 1989 tavaszáig az Igazság tudományos és művészeti rovatának munkatársa volt, 1989 második felében munkanélküli.

Az 1989 decemberi romániai fordulat után a kolozsvári Szabadság egyik alapítója és szerkesztője, 1990-1997 között főszerkesztője, majd főmunkatársa; közben az újvidéki Magyar Szó kolozsvári tudósítója.

1997-től a budapesti Népszabadság romániai tudósítója, 2000-től az Erdélyi Művészet c. folyóirat munkatársa.

2003-tól a BBTE Politika-, Közigazgatás- és Kommunikációtudományi Karán tényfeltáró, politikai és gazdasági újságírást, nemzetközi, amerikai és hírügynökségi sajtót tanított, jelenleg magyar, angol és román nyelven tanít tényfeltáró, politikai és válságövezetekben végzett újságírást, diplomáciát, továbbá holokauszt- és genocídium-tanulmányokat.

Tanulmányi utazásai:

Amerikai Egyesült Államok (San Francisco, Sacramento, San José, Levitown, Philadelphia, Washington, New York, Boston, Wichita, Atlanta, Dallas, Houston, New Orleans - riportutak, vendégszerkesztő különböző napilapoknál, és egyetemi tanulmányokat folytat - 1995, 1996, 2002, 2004); Egyiptom (1992), Ciprus (1992, 2000), Pakisztán (1991), Jugoszlávia (1993, 1994), Bosznia (1994), Tunézia (1994), Franciaország (1994, 1995, 2007, 2010), Monaco (1994), Ausztria (1997, 2001, 2004, 2007), Németország (1991, 2021) Hollandia (1998), Málta (1998), Dominikai Köztársaság (1999), Kuwait (2000), Dubai (2000), Kenya, Tanzánia (2001), Bulgária (1998, 2000), Törökország (1996), Moldávia (1995, 1999, 2000, 2003), Seychelles (2001), Maldív-szigetek (1999), Thaiföld-Burma-Laosz (2002), Olaszország (1994, 1999, 2000, 2002, 2004, 2007, 2008, 2009, 2010).

Utazásai során az ember és a táj egyaránt felkeltette figyelmét, a kisebbségben élőkhez - attól függetlenül, hogy amerikai spanyolajkúak vagy ámisok, monakói őslakosok, az európai ember részére jószerével ismeretlen afrikai népcsoportok, távol-keleti törzsek, bulgáriai törökök, moldvai, illetve Zsil völgyi csángók, magyarigeni magyarok, transznyisztiai románok, nagyszebeni cigányok, segesvári szászok, Karas völgyi horvátok, kisinyovi lengyelek vagy moldáviai gagaúzok -, illetve a bajban levőkhöz - mindegy, hogy délszláv és albán menekültek, romániai leprások vagy üldözött kenyai törzsek tagjai voltak - mindig empátiával viszonyult. Tanulmányai, interjúi, útirajzai, képzőművészeti kritikái, publicisztikái az említett lapokon kívül a Korunkban és A Héttben, valamint számos erdélyi, felvidéki, vajdasági, magyarországi és nyugati napilapban és folyóiratban jelentek meg.

1992-ben megalapította a Minerva Művelődési Egyesületet, amelynek 1997-ig elnöke, majd 2009-től napjainkig. 1995-1997 között a Minerva Könyvek kiadója, köteteknek szerkesztője. 2001 és 2008 között általa lefolytatott, hosszas és bonyolult, jogerősen megnyert bukaresti közigazgatási és bírósági pereskedés nyomán, 2009-ben - kolozsvári magyar sajtó- és művelődési központ létrehozása céljából - megszerezte az egyesületnek a kolozsvári Napoca (Jókai) utcai ingatlan háromnegyed részét, amelyben a Szabadság székel. Az egyesület nevében és számára 2005-ben visszaigényelte a kommunista rendszer által 1948-ban jogellenesen államosított Minerva Irodalmi és Nyomdai Müintézet Rt. ingó- és ingatlanvagyonát is.

Az 1956-os magyar forradalom és szabadságharc erdélyi és romániai történéseivel kapcsolatos cikkeit, kutatásait előbb a Szabadságban, folytatásokban közölte (2000. nov. 6-11.), majd Méray Tibor 44 év után (Mv. 2001) c. kötetének előszavában összegezte.

Szintén a Szabadságban közölte folytatásokban az erdélyi és a romániai holokausztról írt tanulmányainak egy részét (1996, 1999, 2003), amelyeket a Históriaban (2004/2-3.), a Korunkban (2004/8-9.), az RFE/RL East European Perspectives-ben (2004. okt.), az Élet és halál mezsgyéjén.

Zsidók menekülése és mentése a magyar-román határon 1940-1944 között (Kv., 2001; román nyelvű bővített kiadása: Buk., 2005), a Küzdelem az igazságért. Tanulmányok Randolph L. Braham 80. születésnapjára (Bp. 2002), A Holokauszt Magyarországon európai perspektívában (Bp., 2005), illetve a The Holocaust in Hungary: Sixty Years later (New York, 2006) c. kötetekben tett közzé. Randolph L. Braham professzorral, a New York-i City University érdemes tanárával együtt szerkesztette A magyarországi holokauszt földrajzi enciklopédiája (I., II., III. kötet, Park Könyvkiadó, Bp., 2007) és Az észak-erdélyi holokauszt földrajzi enciklopédiája (Park Könyvkiadó-Koinónia, Bp.-Kv., 2008) című köteteket, amelyek számára megírta a Kolozs, Csík, Háromszék és Udvarhely vármegyékre vonatkozó fejezeteket.

A Csík vármegyei zsidóság történetét 2004-ben átfogó tanulmány formájában kötetben is publikálta (Csík vármegye zsidósága a betelepüléstől a megsemmisítésig, in Tanulmányok a holokausztról, III. kötet, Randolph L. Braham, szerk., Ballasi Kiadó, Bp., 2004).

Összeállította a magyar zsidóság katasztrófájáról Romániában 1984-2000 között megjelent könyvek, tanulmányok és cikkek bibliográfiáját. (The Holocaust in Hungary. A Selected and Annotated Bibliography: 1984-2000. Braham, Randolph L., szerk., Columbia University Press, New York, 2001.)

Az erdélyi magyar zsidóság holokauszt utáni önazonossági stratégiáiról, a többes identitás dilemmáiról, az elvesztett méltóság visszaszerzésének esélyeiről szól a Karácsony Benő emlékének dedikált Árnyékos oldal c. kötete (Koinónia, Kv., 2007).

2008-ban megszerkesztette Dieter Schlesak Capesius, az auschwitz-i patikus c. dokumentumregény magyar nyelvű fordítását (fordította: Hajdú-Farkas Zoltán), amelyhez bevezető tanulmányt (Az emberi méltóság nyomában - Dieter Schlesakkal) és jegyzeteket írt (Bookart, Csíkszereda, 2008). A témával kapcsolatos, többnyire a Szabadságban közölt publicisztikájában a múlttal való őszinte szembenézést, az áldozatok megkövetését, a felelősségvállalást és a vézskorszakban emberségesen viselkedők példájának a felmutatását szorgalmazta.

Petru Groza egykori román miniszterelnökről szóló tanulmánya (Petru Groza - átértékelt történelmi szerep) a budapesti Az Elemző c. folyóiratban (2006/1.) jelent meg magyar és angol nyelven.

A romániai magyarság helyzetéről, közösségi jogköveteléseiről a párizsi Alternatives Internationale-ban (2008. márc.) közölt írást (Roumanie: La minorité Hongrois fait monter les enchères).

Kolozsvár gazdasági életének alakulásáról a Korunk 1999/12. számában, a Kulcsok Kolozsvárhoz. A föl nem adható város (Kv.-Szeged, 2000), illetve a Közeledő régiók a Kárpát-medencében. Dél-Szlovákia Erdély és a Vajdaság gazdasági átalakulása (Bp., 2004) c. kötetekben, a Králik Lóránddal együtt írt Átalakuló régiók.

A Partium, a Bánság és Közép-Erdély gazdasága c. kiadványban (Bp., 2003), továbbá a Szabadságban, a Népszabadságban az Európai Tükörben és a Kritikában közölt tanulmányokat.

Sokat foglalkozott az erdélyi környezetvédelem (a nagybányai ciánszennyeződés, a verespataki aranybányaterv) kérdéseivel is. Az erdélyi környezetszennyezési gócpontokról írt riportjai a Greenpeace és más nemzetközi környezetvédő szervezetek munkanyagává váltak.

Politikai és közéleti publicisztikájában a kisebbségi lét, az etnikumközi párbeszéd és a szórványmagyarság lehetőségeit, az erdélyi magyarság szülőföldön való megmaradásának esélyeit fürkészte, a magyar-román és a magyar-magyar viszony megannyi visszásságát tette szóvá. Nagy vitákat váltottak ki az RMDSZ belügyeiről, a Magyarok Világszövetségéről, a státustörvényről, az erdélyi egyetemi oktatás színvonaláról írt cikkei.

Tényfeltáró írásaiért, riportjaiért és tudósításaiért több alkalommal perbe fogták vagy szakmai becsületbíróság elé idézték. Bírái előtt következetesen síkra szállt a sajtó- és a véleményszabadság védelméért, majd az európai szakmai- és joggyakorlathoz viszonyító tanulmányokban foglalt állást az újságírói szabadság korlátozása ellen (A kisebbségi jogok és a nyilvánosság, in A nyilvánosság rendszerváltása, Vásárhelyi Mária, Holmai Gábor, szerk., Új Mandátum, Bp., 1998; Nacionalizmus és sztereotípiák a kisebbségi sajtóban, in Médianacionalizmus, kisebbségek és az EU-integráció, Ágoston

Vilmos, szerk., EÖKIK, Bp., 2003; Módszertani szempontok a sajtó által tükrözött identitásváltozások feltárására, in A médiakutatás módszertani követelményei, Botházi Mária, szerk., MEDEA, Kv., 2007; Tényfeltáró újságírók harca a hatalommal, ME-DOK, 2008/1.; Korrupció és sajtójog, ME-DOK, 2008/3.) Több, általa írt vagy szerkesztett kötetben (Teleki Béla erdélyisége. Kv., 1993; László Dezső: A kisebbségi élet ajándékai. Kv., 1997) tette hozzáférhetővé az erdélyi politikai gondolkodás jeles személyiségeinek szellemi hagyatékát, és mutatta fel tanulságképpen a reálpolitizálás erdélyi tapasztalatait.

Kortárs erdélyi magyar írókkal és irodalomtörténészekkel (Bálint Tibor, Cs. Gyimesi Éva, Cseke Péter, Fodor Sándor, Kántor Lajos, Kányádi Sándor, Méhes György) készített interjúiban az 1989 előtti erdélyi magyar irodalommal való szembenézésre összpontosított.

Képzőművészeti kritikáiban és tanulmányaiban (egyebek között: Festészet, szobrászat és grafika - fémbe. Beszélgetés Fuhrmann Károly ötvösművésszel, Korunk, 1989/4.; Fél évszázada indultak, Helikon, 1990/8.; Barangoló művészeink, Jelenlét, 1990/17.; Korondi Jenő művészete, Szabadság, 1991. máj. 29.; Mohy Sándor 90 éves. Szín és humánium - szellem és értelem. Romániai Magyar Szó, 1992. ápr. 11-12.; Pazar színekben tobzódó napló. Gy. Szabó Béla pasztelljei, Szabadság, 1992. okt. 21.; Valovits László lélekportréi, Szabadság, 1993. máj. 22.; Olajos István - redivivus, Korunk, 1993/9.; Az erdélyi kisgrafika nagymestere. Debreczeni László művészetéről, Művelődés, 1993/11.; Purifikálók és purifikáltak. Foltok a festőpalettán, Korunk, 1994/7.; A székely csúcsív atyja. Kusztoz Endre művészetéről, Szabadság, 1995. okt. 12.; Színnel és igazmondással. Brósz Irma művészetéről, Romániai Magyar Szó, 1997. júl. 26-27.; Ferenczy Júlia nehéz életútja, Népszabadság, 1999. aug. 11.; Bakancsban és vastag férfiharisnyában. Brósz Irma művészpályájának kezdete, Erdélyi Művészet, 2001/3.; In memoriam Forró Antal, Szabadság, 2002. aug. 31.; Szubjektív emlékezés Gazdáné Olosz Ella textilművészre. Az egyetemesség és a csend kapuja, Krónika, 2003. febr. 8-9.; Ismeretlenül önmagammal találkoztam. Erdei Erzsébet pályaképe, Szabadság, 2007. szept. 8., 10., 19.; Murádin Jenő 70. születésnapjára, Szabadság, 2007. nov. 24.; Balázs Péter emlékkiállítás, Szabadság, 2008. júl. 14.; Fekete Margit (1903-1969) emlékkiállítás, Szabadság, 2009. nov. 3.) főképpen a két világháború között indult művészgeneráció sorsát, esélyeit és művészetét kutatta, illetve ennek a nemzedéknek a helyzetét a kommunizmus éveiben.

Útirajzaiban is a kisebbségi sors különböző aspektusait tárta fel. Írt hazai régiókról szociográfiai riportokat (A Bánság színeváltozása, in K. und K. kalandozások avagy a Habsburg Birodalom nyomában a XXI. században, Miklós Gábor, Szabó Barnabás, szerk., Népszabadság, Bp., 2007; Karas völgyi horvátok kettős lojalitása, Szabadság Évkönyv, Minerva, Kv., 2002), és vizsgálta a kisebbségi létet nagyhatalmak (John, Szása és a kisebbségi kérdés felhőkarcoló-perspektívából, Korunk, 1997/1.; A New Orleans-i látnok, Korunk, 2004/7.), illetve szegény népek szemszögéből is (Autonómiaformák a Moldvai Köztársaságban, Korunk, 2000/1.; Dzsámbó, Kibó! Kelet-afrikai útirajz, Szabadság Évkönyv, Minerva, Kv., 2002; Megkívántak az őserdőben - indokínai riport, uo., 2004).

Újságírói munkásságát 1994-ben Táncsics Mihály kritikus díjjal (képzőművészet), 1995-ben Nagy Imre-emlékplakettel, 1996-ban a Magyar Köztársasági Érdemrend Kiskeresztjével, az 1997-ben elnyert Pulitzer-emlékdíjjal, 2000-ben az EMKE Kacsó Sándor-díjjal és a Magyar Sajtópáholy tagságával, 2009-ben a Magyar Köztársasági Érdemrend Tisztikeresztjével, 2010-ben pedig Scheiber Sándor-díjjal ismerték el.

2018 óta a Janovics Jenő Alapítvány elnöke, 2017-2021 között a Román Kulturális Intézet igazgatótanácsi tagja, 2018-tól Románia delegációjának a tagja a Nemzetközi Holokausztemlékezeti Szövetségnél. Több nemzetközi szervezet tanácsadója.

Kötetei: Teleki Béla erdélyisége (Kv. 1993); Ferenczy Júlia (képzőművész-monográfia, uo. 2000); Élet és halál mezsgyéjén. Zsidók mentése és menekülése a magyar-román határon 1940-1944 között (uo. 2001); Balázs Péter (képzőművész-monográfia, uo. 2002); Árnyékos oldal. Zsidó identitástudat Erdélyben a holokauszt után (uo., 2007).

Sajtó alá rendezte és gondozta Jónáné Szaplanczay Zsófia Igazat mesélek c. memoárját (Kv., 2001), az Anka Aurél élete és hadisebészeti munkássága c. kötetet (Kv., 2002), valamint Törzsök Erika Kisebbségek változó világban c. tanulmánykötetét (Kv., 2003).

Románra fordította Aurel Socol Furtună deasupra Ardealului c. memoárjának br. Apor Vilmos győri püspök haláláról szóló fejezetét (Aurel Socol: Kényszerlakhelyen egy Európánél, Keresztény Szó, 2006/5.),

Marilena Alexandrescuval és Vlad Ranetescuval együtt pedig Méray Tibor Budapest, 1956 c. könyvét (Budapesta 1956. Atunci și după 44 de ani. Buk., 2000).

Irodalom: Füzes Oszkár: Demokrácia nélkül polgárháború lehet. (Interjú T. Sz. Z-nal). Népszabadság, 1990. jún. 20. - uő: A kolozsvári Szabadság főszerkesztője nyilatkozik: Veszélyben a magyar sajtó Romániában. Népszabadság, 1991. aug. 17. - [Bodor Pál]: A román elnök figyelmébe. Súlyos helyzetben a magyar kisebbség (közli T. Sz. Z. nyílt levelét Ion Iliescuhoz). Népszabadság, 1991. jan. 25. - László Ferenc: Teleki Béla erdélyisége. Hűség és bátorság. Délvilág, 1993. dec. 24. - Kányádi Sándor: Nóta. A címetadó T. Sz. Z.-nek szeretettel, 1994, in Valaki jár a fák hegyén, Kv.-Bp., 1997. - Pomogáts Béla: Egy erdélyi példa. Magyar Nemzet, 1994. febr. 1.- uő: A Szabadság olvasóihoz. Szabadság, 1996. júl. 30. - A Magyarok Világszövetsége Erdélyi Társasága Védnöki Testületének nyilatkozata. Szabadság, 1996. júl. 16. - Fodor Sándor: Önként - a sarokba. Szabadság, 1996. júl. 24. - A Nyilvánosság Klub kiáll a kolozsvári Szabadság főszerkesztője mellett. Magyar Hírlap, 1996. júl. 27. - Bartus László: Magyarság a kolozsvári Szabadságban. Erdélyi vihar. 168 Óra, 1996. aug. 6. - Demény Péter: Elérkezett az európai vezetők kora. (Interjú T. Sz. Z-nal). Krónika, 2000. máj. 20. - uő: Elgyötört konflisló a festőállvány árnyékában. Krónika, 2000. jún. 22. - Murádin Jenő: Pályakép és korrajz. T. Sz. Z. monográfiájáról. Szabadság, 2000. máj. 27. - Szatmári László: Példás kötet Ferenczy Júliáról. Hargita Népe, 2000. nov. 24. - Kántor Lajos: Laudáció. Művelődés, 2000/12. - Szilágyi Júlia: Könyv a menekülőkről és a mentőkről. T. Sz. Z.: Élet és halál mezsgyéjén. Szabadság, 2001. márc. 17. - Nussbaum László: Szubjektív megjegyzések egy objektív felmérésről. Kv. 2001. - Schönberger Hegyi István: Zsidók menekülése és mentése a magyar-román határon. Új Kelet (Tel Aviv), 2001. ápr. 20. - Randolph L. Braham: T. Sz. Z. - Between Life and Death. Martyrdrom and Resistance. New York 2001. - uő: T. Sz. Z. - Élet és halál mezsgyéjén. Toronto 2001. - uő: Élet és halál mezsgyéjén. Szabadság, 2001. dec. 15. - uő: T. Sz. Z. - Élet és halál mezsgyéjén. Századok, 2002/1. - uő: T. Sz. Z.: La hotarul dintre viață și moarte. Altera, 2002/19. - Benedek István Gábor: Erdély, 1944. Remény, 2002/1. - Balogh Levente: Holokauszt: mítoszrombolás és dokumentum. Krónika, 2002. ápr. 20. - Szabó Csaba: Csónaknyira a harmadik parttól. T. Sz. Z. tényregény-vázlatai. Szabadság, 2003. jan. 6. - D. P.: Halhatatlan ceruzarajzok. Erdélyi Riport, 2003/3. - Vári György: El nem fordult tekintet. Élet és Irodalom, 2003/15. - Róth András Lajos: Egy poklokot megjárt művész portréja. Erdélyi Művészet, 2003/2. - Hajdú Sándor: T. Sz. Z. újságíró Erdélyről. Importált vizsály. Hetek, 2004/20. - Fejtő Ferenc: Erdélyi benyomások. Magyar Hírlap, 2004. aug. 17. - Radu-Illarion Munteanu: Șansa minoritarului de a gusta din mai multe culturi. Liternet, 2005. okt. 14. - C. Stănescu: Lista de prețuri. Gândul, 2005. okt. 26. - Gheorghe Râncu: Z. T. Sz. - Frontiera dintre viață și moarte. Revista nouă, 2005/10. - Boris Marian: Inedit document despre Holocaust. Realitatea evreiască, 2005/241. sz. - Grațian Cormoș: Drumet pe granițele Holocaustului. Tribuna, 2005. dec. 1-15. - Radu Ioanid: Nici o faptă bună nu rămâne nepedepsită. Ziua, 2005. dec. 17-18. - Adrian Majuru: Un dosar al infernului. Cultura, 2006/4. - Ovidiu Pecican: Evadări fericite. Studia Politică, 2006/1. - Alexandra Petrescu: Z. T. Sz. - Frontiera dintre viață și moarte. Studia Politică, 2006/1. - Virgil Lazăr: Curajul de a spune adevărul cu orice preț... România liberă, 2006.ápr. 11. - Ștefan Firică: Despre eroi, erori și orori. Altitudini, 2006/3. - Oana Serafim-Michael Shafir: Raoul Șorban a fost sau nu salvator al evreilor? Szabad Európa Rádió, 2006. júl. 21. - Michael Shafir: Raoul Șorban - În loc de necrolog. Revista 22, 2006. aug. 1-7. - Cs. Gyimesi Éva: Űrök a kollektív emlékezetben. A Hét, 2007. jún. 9. - Fischer István: Exegi monumentum... Szabadság, 2007. jún. 20. - Lászlóffy Csaba: Bocsánatos bűn. T. Sz. Z.-nak. Új Magyar Szó, 2007. júl. 27. - Bernáth László: Legenda és valóság a romániai holokausztról. Népszava, 2007. aug. 8. - Cs. Gyimesi Éva: Meditáció egy enciklopédiáról. Élet és irodalom, 2007. okt. 5. - Sipos Géza: Az árnyékos oldalon. Tibori: előfordulhat, a következő zsidók mi magunk leszünk. Transindex, 2007. dec. 19. - Cs. Gyimesi Éva: Törlesztés. T. Sz. Z.: Árnyékos oldal. Szabadság, 2007. dec. 27. - Lustig Olivér: „Új és rendkívüli” könyv a magyarországi holokausztról. Új Magyar Szó, 2008. febr. 26. - Cs. Gyimesi Éva: Erdély és a holokauszt. T. Sz. Z. könyvéről. Beszélő, 2008/3. - Lya Benjamin, Alexandru Florian: Enciclopedia geografică a Holocaustului din Ungaria. Observator cultural, 2008. jún. 26. - László Zsuzsanna: Akik hazatértek. T. Sz. Z.: Árnyékos oldal. Látó, 2008/7. - Szabó Róbert Csaba: A meg nem írt regény. Új Magyar Szó, 2008. szept. 12. - Virgil Lazăr: Tragedia Holocaustului. România liberă, 2008. okt. 2. - Fazekas Lajos: T. Sz. Z.: Árnyékos oldal. Remény, 2008. ősz. - István Deák: Mindless Efficacy. Randolph L. Braham, ed., assisted by Z. T. Sz.: A

magyarországi holokauszt földrajzi enciklopédiája. The Hungarian Quarterly, 2008/192. - Garzó Ferenc: Enciklopédia az észak-erdélyi holokausztról. MTI, 2009. febr. 12. - Ferencz Zsolt: „Akik nem tanulnak a múltból, arra ítéltetnek, hogy megismételjék azt”. Enciklopédia az észak-erdélyi zsidóság történetéről. Szabadság, 2009. márc. 5. - Hideg Bernadette: Lexikon a holokausztról. Új Magyar Szó, 2009. márc. 5.